

пространстве. Эта позиция молодежи в жизни общества обусловлена переходом от первичной социализации молодежи, которая усвоила нормы, ценности и стереотипы поведения, ко вторичной социализации, когда наступает время реализовывать усвоенное или предлагать новое.

Ключевые слова: *социально-трудова адаптация, рынок труда, технология.*

Youth in all times was determined by investigators as an active social group that is trying in some way to position themselves in the social space. This position of youth in the life of society is conditioned by transition from primary socialization of youth who has already learned the norms, values and stereotypes of behavior, to secondary socialization when it is time to implement the learned material or offer something new.

Key words: *social and labor adaptation, labor market, technology.*

Борисов В.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Краматорськ, Україна)

Бобилева Я. В. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Краматорськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

УДК 37.037

ОСОБЛИВОСТІ ДУХОВНО-ЦІННІСНОГО ВПЛИВУ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ЩОДО НАВЧАННЯ САМОЗБЕРЕЖЕННЮ.

Л.Г. Горяна

У статті розкриваються сутнісні та специфічні характеристики феномена духовно-ціннісного впливу підготовки молоді щодо навчання самозбереженню. Автор зазначає важливість формування духовно-ціннісних якостей у процесі навчання у закладах освіти України.

Ключові слова: *здоров'язберезувальні технології, самозбереження, основи здоров'я, методика базових шкільних дисциплін, духовно-ціннісні показники.*

Перехід суспільства до світового інформаційного простору здійснюється в умовах безперервного зростання обсягу наукової інформації, темпів її старіння й оновлення вимагає посилення та модернізації інтеграційних процесів у методиці викладання базових дисциплін, біології, безпеки життєдіяльності та основ здоров'я.

На всіх етапах розвитку людство постійно прагнуло до забезпечення особистої безпеки та збереження життя і здоров'я в системі «людина – середовище існування». Під час цілого комплексу негативно діючих суспільних, природних явищ і процесів ця проблема досі залишається актуальною. Особливістю ураження населення під час різноманітних катастроф (техногенних, екологічних, суспільних) є поява миттєвих масових потер, які вимагають проведення невідкладних заходів першої долікарської допомоги, до якої повинна бути підготовлено й навчено населення, яку повинна вміти надавати кожна людина, але зазначене вимагає ґрунтовних знань власного організму, механізмів проходження фізіологічних процесів, уміння спостерігати за станом свого здоров'я. Нажаль чинні програми з біології, шкільного предмету “Основи здоров'я” недостатньо враховують міжтемні, міжциклові та міжпредметні зв'язки. Це не сприяє актуалізації виучуваного, ускладнює роботу вчителя, а знання учнів залишаються пасивними.

Від готовності вчителя впроваджувати технології самозбереження залежить формування гармонічної у фізичному, інтелектуальному та духовному аспекті особистості сучасної молоді людини.

Сьогодні актуалізується питання про якість освіти, конкуренція на ринку освітніх послуг, посилюється боротьба за лідерство отримання більшого числа абітурієнтів, престиж свого диплома – все це стимулює до впровадження інноваційних методик навчання студентів, нових освітніх технологій, послуг [5].

На відміну від інших наук шкільний розділ “Біологія людини” тісно пов'язаний з долею людини: з її здоров'ям, життям. Звідси впливають особистісні моральні якості вчителя та, насамперед, його готовність до навчання молоді розумінню цінності людського життя, осмисленню способів виживання на практичному рівні. Інакше наукові та професійні принципи навчання вступають у суперечливу взаємодію з суспільством – це спостерігається в освітньому просторі країни сьогодні.

Проблемі готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності висвітлюються у теорії і практиці зарубіжними та вітчизняними вченими за різними аспектами: з психології (соціальної, спортивної, педагогічної,

медичній) ці аспекти досліджували С.І. Болтівець, М.І. Дяченко, Г.С. Костюк, В.О. Моляко, Л.С. Несисян, О.В. Проскура. У теорії та практиці педагогіці (дидактиці, методиці) готовність як педагогічний феномен досліджували В.І. Бобрицька, А.О. Деркач, І.А. Зязюн, Д.С. Мазоха, В.О. Моляко, О.М. Пехота, В.О. Сластьонін, Є.С. Шевчук, О.Г. Ярошенко та ін. Висвітленню проблем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя А.М. Алексюк, І.А. Зязюн, Г.О. Балл, Н.В. Кичук, Н.Г. Нічкало, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєва, Л.П. Сущенко та ін.

Цінними у контексті досліджуваної нами проблеми є праці американських учених Г. Оллпорта, Д. Каца.

Аналізу підготовки вчителя до формування здорового та безпечного способу життя присвячені докторські дисертації таких вітчизняних дослідників: В.І. Бобрицької, К.М. Дурай-Новакової, А.Й. Капської, В.Ю. Горащенко, Т.В. Іванової, К.М. Ліненко, О.Г. Мороза, А.Г. Хрипкової, І.Т. Суравегіної та ін.

З проблем формування духовно-ціннісних якостей корисними є дослідження І.Д. Беха, С.І. Болтівця, В.М. Жуковського та інш.

Значний інтерес щодо розуміння суті готовності до впровадження здоров'язбережувальних технологій у шкільні природничі дисципліни вчителями-практиками та формування в учнів здорового і безпечного способу життя мають дослідження вітчизняних і зарубіжних учених про свідомість, самосвідомість, самопізнання людини суті способу життя (М.А. Бердяєв, Р. Бернс, Й. Боришевський, О.М. Леонтьєв, І.С. Кон, П. Тейяр де Шарден).

З огляду на вищевикладене очевидна актуальність проблеми готовності педагогічних працівників до впровадження технологій самозбереження на основі духовно-ціннісного виховання під час навчання, у закладах освіти. Зазначена проблема досить повно висвітлюється в наукових дослідженнях, але як свідчить аналіз організації курсів удосконалення професійної компетенції педагогічних працівників різних категорій, пізнавальної діяльності студентів педагогічних вищих навчальних закладів ще недостатньо приділяється уваги методам духовно-ціннісного виховання. Наприклад, під час дослідження готовності викладача ВНЗ до впровадження ідеї формування здорового способу життя під час лекцій та семінарських і практичних занять, педагогічної практики в школі, мотивація студентського середовища до здорового способу життя у педагогічних ВНЗ, формування стійкого бажання застосовувати здобуті знання у своїй майбутній професійній діяльності, як виявилось, приділяється недостатньо уваги з боку викладачів [5].

У процесі дослідження підходів до цієї тематики можна відзначити, що існує специфіка в підготовці студентів педагогічних вищих навчальних закладів з різних спеціальностей, а також готовність впровадження учителями-практиками духовно-ціннісних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів.

Отже, постає питання, чи можна обмежитися одним, загальним або декількома загальними визначеннями у процесі вдосконалення практичної діяльності вчителів-практиків, підготовки майбутніх учителів до духовно-ціннісного виховання. Підготовка майбутнього вчителя проявляється в ракурсі особливостей кожної окремої спеціальності. Але, як стверджує О.М. Пехота, суть теорії і методології залишається незмінною за своєю цілісністю та багатогранністю.

Метою підготовки майбутнього вчителя до формування в учнів духовно-ціннісних якостей – забезпечення у процесі навчання шкільних дисциплін комфортних умов у життєвому просторі учнівської молоді на всіх стадіях розвитку та в усіх її проявах [1]. Найактуальнішим завданням удосконалення професійної духовних компетенції учителів – практиків, а у підготовці майбутнього вчителя важливим є навчання методів формування відповідального ставлення до збереження життя і здоров'я учнів; запобігання травматизму і профілактика захворювань; виховання навичок протистояння негативним явищам суспільства (дитячих шкідливих звичок, алкоголізму, наркоманії, тютюнокурінню, насильству, ранніх статевих стосунків) саме через формування духовно-ціннісних якостей, виховання моральності у стосунках між однокласниками, поваги до старших, у родині тощо.

Тому ключовим у нашій статті є методична культура – готовність педагогічного працівника до впровадження духовно-ціннісних пріоритетів задля здоров'я молоді під час організації навчально-виховного процесу в школі чи у ВНЗ.

Педагогічні умови створення методичної системи підготовки майбутнього вчителя до формування в учнів духовно-ціннісних орієнтирів під навчання є завданням сучасної траєкторії навчання молоді людини (навчання, виховання, розвиток).

Сьогодні вчені: педагоги, дидакти, методисти вчителі-практики одностайні в розумінні того, що майбутнє України, як цивілізованої держави, визначається рівнем освіти молодого покоління, підготовки випускників навчальних середніх закладів до дорослого самостійного життя у просторі повному небезпечних несподіванок. Тож вирішальними показниками нових

підходів до навчання в середніх загальноосвітніх закладах є готовність вміння формувати в учнів системи знань, умінь і навичок, яке сприятиме оволодінню ними: а) науковим світоглядом, б) умінням адаптуватися та приймати самостійні рішення в реальних життєвих ситуаціях, в) навичками самостійно здобувати знання, критично ставитися до інформації та володіти нею ц різних умовах[4].

Національна доктрина розвитку освіти XXI століття, Стандарт освітньої галузі «Здоров'я та фізична культура», Концепція профільного навчання, нові умови оцінювання навчальних досягнень учнів передбачають методологічну переорієнтацію процесу навчання, перегляд і модернізацію змісту шкільної освіти, підготовку вчителя здатного здійснювати фундаментальне навчання молоді безпечному і здоровому способу життя [2]. Вітчизняна освіта є найважливішою підсистемою суспільства, яка залежить від існуючих форм соціальної взаємодії між батьками, вчителями, учнями, владними структурами.

Реалізація неогуманістичних задумів щодо розв'язання проблеми освіти, зорієнтованої на творчий розвиток культури здоров'я особистості учня, можливий завдяки модернізації технологічних параметрів організації пізнавальної діяльності учнів на різних етапах навчально-виховного процесу в школі, класі, групі, родині.

Особистісно зорієнтовані парадигми конструювання змісту освіти неможливо здійснювати без урахування його процесуальної сторони, вікових психолого-фізіологічних особливостей учнів, їх індивідуальних навчально-пізнавальних можливостей. Це повинно передбачатися в змісті засобів навчання, в їх методичному оформленні; впроваджені духовно-ціннісних технологій навчання, спрямованих не тільки на надання учням готових знань, а й на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного учня в систему екологічно безпечної поведінки з орієнтацією на здоровий спосіб життя[3].

Модернізація освіти нерозривно пов'язана з розвитком усього суспільства, характерними рисами якого на сучасному етапі є оновлення структури та змісту вищої освіти, послідовного впровадження інноваційних технологій навчання (співпроективна, тренінгова) ґрунтуються на інтерактивному спілкуванні (інтер – діалог, актив – дія), у введенні кредитно-модульної системи в навчальний процес майбутніх педагогів і в процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників усіх категорій.

Філософія переходу суспільства до світового інформаційного простору передбачає здійснення в умовах безперервного зростання обсягу наукової

інформації, темпів її старіння й оновлення, посилення та модернізації інтеграційних процесів.

Теоретично обґрунтована модель духовно-ціннісного виховання та навчання як найважливішого засобу процесу модернізації пізнавальної діяльності у педагогічних ВНЗ дозволяє системно та цілісно уявити концептуальний, змістовний і процесуальний компонент духовно-ціннісної підготовки майбутнього вчителя до впровадження технологій самозбереження щодо формування в учнів безпечного та здорового способу життя.

Вивчення актуальності категоріального апарата проблеми модернізації навчання студентів – майбутніх вчителів дає підстави стверджувати, що вищезазначене дає підстави до визначення суті кожного з розглянутих нами понять – модернізації освіти, модернізації підготовки вчителя до педагогічної діяльності в середніх навчальних закладах є актуальною загальнометодичною проблемою.

Підготовка вчителя до оволодіння методикою формування в учнів духовно-ціннісного ставлення включає всі дидактичні принципи навчання, що необхідні для активізації складних розумових процесів – прийомів логічного мислення. Це пояснюється особистим для кожного учня сприйняттям виучуваної інформації.

Сприйняття інформації з духовно-ціннісного способу життя, ґрунтується на розумінні причинно-наслідкових зв'язків у різних життєвих процесах, критичному ставленні до наукових даних, які надходять зі шпальт засобів масової інформації, зазначене попереджує плутанину; формує стійке бажання вести безпечний та здоровий спосіб життя; застосовувати здобуті знання, володіння ними у життєвій практиці[4].

У різні часи встановленню методологічної сутності підготовки педагогічних працівників присвячували свої дослідження знані зарубіжні та українські вчені: філософи, психологи, педагоги, дидакти:

- загальній теорії людської діяльності (Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, І. П. Павлов, І. М. Сеченов);
- - концепції навчальної діяльності (С. І. Болтинець, М. І. Дяченко, В. В. Давидов, І. Я. Лернер, В. О. Моляко);
- теорії модернізації сучасної освіти (І. А. Зязюн, О. С. Падалка, О. М. Пехота, А. С. Нісімчук);
- концепції особистісно орієнтованого навчання (В. І. Андреев, А. Г. Балл, І. Д. Бех, В. А. Семиченко, О. Я. Савченко, О. В. Киричук, І. С. Якиманська, О. Г. Ярошенко, Д. І. Трайтак);

- - теорії ефективності, інтенсифікації й оптимізації педагогічного процесу (Є. П. Голобородько, В. П. Беспалько, Ю. К. Бабанський, Л. В. Занков, С. Я. Батишев, Д. С. Мазоха, В. О. Сластьонін., І. Щербина, І. П. Радченко, Н. А. Половнікова, В. В. Пасечнік, О. Н. Понамарьова, П. Я. Гальперін, М. І. Махмутов).

Дослідження згаданої проблеми здійснюється з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації, освітніх тенденцій у вітчизняній і зарубіжній вищій освіті, попередніх спроб у теорії та практиці удосконалювати систему освіти, навчально-виховний процес і в умовах ВНЗ.

Систему теоретичних основ проблеми модернізації підготовки майбутнього вчителя наприклад, біології, ми розуміємо як формування особистісних властивостей студентів педагогічних ВНЗ, завдяки зовнішнім і внутрішнім факторам, що прискорюють чи уповільнюють даний процес.

Як основні використано теорії оптимізації та інтенсифікації педагогічного процесу, його ефективності й якості, концептуальні засади особистісно зорієнтованої парадигми сучасної освіти, теорію модернізації сучасної освіти в Україні. Особливу увагу приділено визначенню педагогічних умов і засобів, що сприяють процесу модернізації навчання в умовах ВНЗ, здійснюваного на матеріалах природничих дисциплін, як прикладних наук про життя, безпеки, що очікують людину в умовах техногенних та екологічних криз, негативних соціальних реаліях.

Актуальність проблеми встановлення педагогічних умов і засобів модернізації процесу навчання в сучасному вищому педагогічному закладі освіти припускає послідовний розгляд ряду філософських, педагогічних, методичних аспектів підготовки вчителів до формування в учнів стійкого бажання вести безпечний і здоровий спосіб життя.

Найважливішими серед них є: визначення сутнісних характеристик понять модернізації освіти і навчання в сучасних ВНЗ, основні складові процесу модернізації, комплекс педагогічних умов і засобів, що сприяють модернізації педагогічного процесу, враховуючи умови Болонського процесу, останні законодавчі документи (Закон України “Про вищу освіту”(1997), Концепцію педагогічної освіти (1998), Національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті (2001). які визначають зміст педагогічної освіти та шляхи її реформування відповідно до сучасних потреб освіти.

З цих документів визначилися основні категорії у загальній понятійній системі розглянутої сфери, їхній взаємозв'язок з корелюючими поняттями – удосконалення, реформування, оптимізація й інтенсифікація, ефективність,

технології навчання якості навчання, безпека життя, здоровий спосіб життя.

Аналіз етимології обговорюваних понять указує, що предмет модернізації є технологічним, корелюючим зі сферою виробництва та споживання. Будучи соціальною формою духовного виробництва, освіта в системі «освіта – соціум» на сучасному етапі повинна відповідати умовам мобільності з добром необхідних спеціальностей, що відповідають навчальним програмам, вимогам до фахівців. Не менш значущим аспектом є відтворення спадщини духовної культури, ціннісних орієнтирів студентів, які є зародженням поняття методична культура.

Нині переважна частина педагогічних ВНЗ стають перед проблемою: чи боротися за особистий імідж у просторі соціальних змін, чи рухатися шляхом ринку за старим зразком.

Висновок. Сучасне людство вступило в період, коли зміна подій, технологій, знань відбувається швидше, ніж зміна одного людського покоління, що ні в найкращому університеті неможливо навчити людину на все життя. Тому першочергове завдання модернізації освіти – навчити молодь передбачати наслідки власної професійної компетенції у майбутній педагогічній діяльності; мотивовано ставитися до самостійного засвоєння спеціальних знань, уміння критичного сприйняття нової інформації, навичок інтеграції здобутого потенціалу у створюваний для себе науково методичний комплект.

Сформульована провідна мета духовно-ціннісного аспекту освіти поряд з високою кваліфікацією вимагає підготовки фахівців, які забезпечують функціонування різних сфер життєдіяльності суспільства.

Отже, модернізація сучасної педагогічної теорії та практики передбачає ствердження нових духовних і моральних цінностей, впровадження особистісно-орієнтованих і здоров'язбережувальних технологій навчання в процес підготовки педагогічних працівників до формування в учнів безпечного і здорового способу життя.

Література

1. Беспалько В.П. Элементы управления процессом обучения: В 2-х ч.–М.: Знание,1970-1971.– Ч.1. – 80 с.
2. Беспалько В.П. Стандартизация образования: основные идеи. //Педагогика.
3. Горяна Л.Г. Міжкурсова освіта вчителів. Організація самоосвіти вчителів у міжкурсовий період: Методичний порадник. – К.: КМПУВ ім. Б. Грінченка, 1996. – 312 с.
4. Закон України “Про освіту”. – К.: Генеза, 1996,– С.1-3, 8–10 (статті 34,35,42,).

5. Закон України “Про загальну середню освіту” //Інф зб. Міносвіти України, 1995. – № 15,– Розділ ІУ–У.

В статье раскрываются сущностные и специфические характеристики феномена духовно-ценностного влияния подготовки молодых людей относительно обучения самосохранению. Автор отмечает важность формирования духовно-ценностных качеств в процессе обучения в заведениях образования Украины.

Ключевые понятия: здоров'ясохраняющие технологии, самосохранение, основы здоровья, методика базовых школьных дисциплин, духовно-ценностные показатели.

In the article essential and specific descriptions of the phenomenon of spiritual and value influence of youth preparation concerning self-preservation training are disclosed. The author accentuates the importance of spiritual and value qualities development in the process of training in the educational establishments of Ukraine.

Key concepts: health saving technologies, self-preservation, basics of health, methodology of base school disciplines, spiritual and value indicators.

Горяна Л.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної Академії педагогічних наук України, Президент Міжнародної Академії культури безпеки (м. Київ, Україна)

Рецензент – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор М. Б. Євтух

УДК [37.015.31:17.022.1] – 053.67:654.197

ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ЧИННИК ВПЛИВУ НА ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ СВІТ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Т. О. Дейнегіна

У статті розглядається специфіка впливу телебачення початку третього тисячоліття на духовно-моральний світ сучасної молоді.

Ключові слова: духовно-моральний світ, телебачення, телевплив.